

Huggenäs socken

Innehåll:

- 1 Inledning
- 2 Bevarade kyrkböcker
- 2 Litteratur
- 2 Adresser och länkar
- 3 Historik
- 8 Soldatrotar
- 9 Orter
- 10 Ortnamnen

SCB-kod: Har upphört. Ingår i Ny-Huggenäs 178508

GEOKOD: 1710100

Huggenäs tillkom under medeltiden som annex till By, och omnämns första gången 1423 "*huggenäs socken*". Socknens gamla träkyrka ödelades på 1840-talet och Södra Ny kyrka blev även huggenäsbornas. 1962 blev Huggenäs en del av det nya Bro pastorat. Efter att ha saknat kyrka i 130 år, återinvigdes Huggenäs kyrka 1972. Huggenäs hade 1970 sammanslagits med Södra Ny till en församling kallad Ny-Huggenäs. 2010 införlivades Bro pastorat med Säffle pastorat.

Förledet i Huggenäs är väl *hugg* i den gamla beteckning "skogshygge". Namnet åsyftar väl ett *näs*, varpå gården Uggleberg (förr kallad *Byn*) legat, medan Uggetsätersmossen ännu var en sjö.

Huggenäs är en av Näs Härad's tio socknar och har en total yta av ca 36,89 km².

Huggenäs kyrka

Foto: Gunnar Jonsson

Bevarade kyrkböcker i Huggenäs

- Husförhörslängder: 1775-
- Flyttningslängder: 1805-10, 1821-60, 1885-
- Födelseböcker: 1689-1715, 1744-
- Vigselsböcker: 1689-1715, 1761-
- Dödböcker: 1689-1716, 1761-1807, 1830-37, 1850-55, 1860-

De orter som saknas i AI:21(1881-97) finns i AI:20 (1876-80) även för åren 1881-97.

Litteratur om Huggenäs

- Torp och ödegårdar i Huggenäs Gunnar Jonsson
 - Värmlandsnäs från forntid till nutid, del II Iwan Schyman
-

Adresser och länkar rörande Huggenäs

- [Näs härad](#)
 - Föreningens sockenombud som kan svara på frågor om Huggenäs
-
-

Historik om Huggenäs

Texten är hämtad från bokverket "Sveriges bebyggelse" 1963 av Sigurd Erixon, med välvilligt tillstånd av hans efterlevande.

Huggenäs socken av redaktör Iwan Schyman

Huggenäs gränisar i norr till Bro socken, i öster till Södra Ny, i söder till Botilsäter och i väster till Säffle stad. Arealen utgör 1.468 hektar åker, 18 hektar tomt- och trädgårdsmark, 118 hektar naturlig äng, 1.591 hektar skogsmark och 351 hektar övrig mark. Sammanlagda arealen blir sålunda 3.556 hektar. Åkerarealen år 1885 var 1.750 hektar och har sedan den tiden minskat med 282 hektar, vilket motsvarar 2-3 storgårdar i bygden.

Ån Slöan rinner genom socknen och får här tillflöden från Ugglebergsmossen i söder och från Brosäter i nordost. Den högsta höjden heter Kungsåsen och på en utlöpare från denna mot Järpås i Södra Ny finns en fornborg. Det är troligen denna, som givit åsen dess namn. På en ås med samma namn i Södra Ny finns nämligen också en fornborg.

Bebyggelsen utbreder sig i Slöans dalgång, där lerslätterna erbjuder en god jordmån. De största gårdarna är Uggleberg och Bredene. Den förstnämnda hade under medeltiden namnet Huggenäs by, emedan kyrkan då låg på dess marker, ca 100-150 m sydväst om den nuvarande manbyggnaden. Sitt nuvarande namn har gården fått av en Uggle-ättling, och så sent som 1715 uppges namnet som "Byn eller Uggleberg". De närbelägna byarna Västra och Östra Uggelsäter nämns dock redan 1350 såsom Ugglusäter. Byn i socknens centrum heter Hög. Där är manbyggnader och uthus placerade utmed landsvägen, så att en bygata med koncentrerad bebyggelse uppstått. Här korsas också de bägge vägarna By-Södra Ny kyrka och Botilsäter-Göstakrog.

Socken är i förhållande till sin storlek fornminnesrik. Bland de lösa fynden märks inte mindre än tre lihultsyxor, samtliga från socknens södra del i närheten av Ugglebergsmossen. Eric Fernow omtalar i sin "Värmlands beskrivning" att i denna

mosse hittats rester av båtar, vilka torde härstamma från övergångstiden mellan brons- och järnålder, då enligt geologers uttalanden mossen började bildas.

I socknen finns sex hållkistor, varav två på Ugglebergs marker, en i Västra Uggelsäter och tre i Östra Uggelsäter. Samtliga är i dåligt skick. Av stenåldersfynd har förutom de redan nämnda lihultsyxorna tillvaratagits skivskrapa av flinta i Bredene, trindyxa i Gösta, tunnackig stenyxa vid Ljungmon, flintdolk och skafthålsyxa i Bredene, skafthålsyxa i Hög, tre flintdolkar och flintskära samt fyra skafthålsyxor vid Uggleberg, flintdolk med bränt skaft i hållkista på Kungsåsen och likaså flintdolk i skadad hållkista i Kungsåsens nordöstra sluttning, avslagen skafthålsyxa i Enarsvad samt bredeggad flintyxa och smalmejsel av flinta utan närmare angiven plats i socknen.

Ett ovanligt fynd i Huggenäs är en djurskulptur, som nu förvaras i Statens historiska museum. Det är en bild av drygt 7 cm längd, som enl. brev från Riksantikvarieämbetet i juni 1956 kan härstamma från yngre stenåldern och har motsvarigheter i Östpreussen och Östeuropa. Bilden hittades tillsammans med ett par stenyxor i tomten efter en riven stallbyggnad, och det kunde konstateras, att på fyndplatsen eller i dess omedelbara närhet fanns rester av en forntida boplats. Senare undersökning av skulpturen har emellertid resulterat i ovisshet rörande åldern.

Enda kända lämningen från bronsåldern är ett skadat röse på åsen öster om bygdegården i Västra Uggelsäter. Alldeles öster intill vägen vid samma bygdegård ligger en domarring, och ytterligare en sådan finns i Östra Uggelsäter, nordväst intill vägkorset, samt två på Enarsvads marker mot Göstakrog (i Haget).

Andra lämningar från järnåldern är tre gravhögar på Bredene marker mellan allen

upp till gården och Slöan. Den största av dem är omkring 60 m i omkrets. På Göstas marker, 300 m söder om Ljungmon, ligger en gravhög med grop efter skattletare, och på Södra Kocklanda har det tidigare funnits två gravhögar.

Ett märkligt lösfynd är ett träkärl, som förvaras i Statens historiska museum, sedan det hittats i Slöan vid Gösta. Det är försett med 5 gjordar av brons och kan möjligen härstamma från 400-talet.

Någon större förändring i bebyggelsen har inte skett sedan stor skiftet på 1840-talet. Gamla byggnader har dock moderniserats. Under de senaste årtiondena har emellertid en tätortsbebyggelse ägt rum i Göstatorp mot Säffle-gränsen. Tomterna var billigare, och några utomplansbestämmelser gällde då inte här. Tack vare denna villabebyggelse har folkmängden inte sjunkit i så hög grad, som annars skulle ha skett. Folkmängden uppgick vid årsskiftet 1961-62 till 405 personer, men år 1885 var den 795.

Om jordbruket kan sägas detsamma nu som sades i landshövdingens ekonomiska beskrivning 1762: "Invånarna brukar i allmänhet väl sin åker". Utsädet består mest av havre och vete. Några jordbruksnotiser från det förgångna kan andragas. Major Uggla fick vid början av 1800-talet biträdesmän för gräs- och linkulturens upphjälpande. Men 1818 anmälde linsköterskan Catrina Svensson i Skåperud, att ingen i socknen utom Per Eliasson i Gösta begagnat henne vid linrötning och att denna icke vunnit stort förtroende. Konstgödningen synes mot slutet av 1800-talet ha kommit som räddning undan svälten. Näs härads hushållningssällskapet höll den 10 okt. 1870 sammanträde på Göstakrog, besökt av "såväl ståndspersoner som allmoge". Då ordades mycket om att bilda en förening för inköp av artificiella gödningsämnen för att kunna bereda ortens jordbrukare en god och billigare vara. Tre av ortens "ståndspersoner" valdes att inkomma till gillet med förslag, medan ordföranden skulle sätta sig i förbindelse med fabrikanter och ordna upplag på platsen. Ett par år därefter kunde man konstatera, att

förbrukningen av gödningsämnen tilltagit. Man berömde särskilt superfosfaten, som höll vad som lovats om den.

År 1876 omtalas en tävlingsdag i socknen. Den gällde plöjning, uppvisning av hingstar och ston, kor, kvigor, tjurar och får. Det var dessutom tävling i kotämjning och i denna gren fick de bästa priser på kr. 7:50.

Redan år 1869 öppnades mejerirörelse i socknen. Det var på Bredene gård, och mejeriet var ursprungligen avsett för gårdens behov, men ägaren köpte också mjölk av andra, så att tillförseln blev omkring 100 kannor (ca 250 liter) om dagen. På den tiden slog man mjölken i låga träbunkar och skummade av grädden på dessa efter vissa timmar. Mejeriet blev inte av någon lång varaktighet. På samma gård igångsattes emellertid ett mejeri vid början av innevarande sekel. Detta hade 25 leverantörer men upphörde efter några år, då jordbrukarna anslöt sig till Säffle mejeriförening.

Som inledningsvis uppgivits är skogsmarksarealen inte mycket större än åker arealen. Det är dock god skogsmark, som ger ett betydande utbyte till stöd för jordbruket. Någon större industri förekommer inte inom socknen. Endast en cementindustri i Göstakrog, som sysselsätter 8-10 man. Här har emellertid varit flera vattenkvarnar, t.ex. på Bredene marker, vid Kvarntorp och på Toleruds marker. Det är fall i Slöan, som kunnat utnyttjas i snösmältnings- och regntider. Väderkvarnar har funnits på flera ställen. Ett garveri drevs under flera årtionden i Huggenäs men flyttades omkring 1890 till Säffle köping. Smed, skomakare och skräddare fanns också på sin tid. Det var till och med meningen, att Hög år 1862 skulle bli säte för provinsialläkaren i distriktet, men Säffle hade redan då börjat göra sig gällande som tätort, och dit förlades även läkarmottagningen. En kapten Ugarph hade dansskola i Hög vid mitten av förra seklet, och härads-hövdingen bodde på Bredene.

Vägen från Värmlandsnäs förenade sig vid Gösta med den stora vägen mellan Karlstad

och Göteborg. I Hög korsades Värmlandsnäs vägen av vägen mellan By och Södra Ny kyrkor. Här blev på detta sätt ett centrum i bygden.

På häradsting den 2 okt. 1646 tillsades allmogen att forsla fram virke för byggande av en gästgivargård på Gösta gårds ägor. Till bygget bidrog Näs härads allmoge med timmer och Nordmarks härad med pengar till annat material och arbetslöner. Att Nordmarks allmoge skulle delta i krogbygget torde ha sin orsak i att deras färdväg till Karlstad och östra Vänern gick just häröver. Det hölls också ting på gästgivargården. Emellertid beslöt Huggenäs kommunalnämnd på sitt första sammanträde, den 28 mars 1863, att krogen skulle upphöra att tillhandahålla spritdrycker. År 1900 beslöts, att skjutsstation skulle inrättas i Säffle och att den som fanns på Göstakrog skulle indragas.

Poststationen i Huggenäs inrättades 1889 och var belägen i Hög. Den indrogs emellertid 1962. Där finns det nu diversehandel. De mest spridda tidningarna i socknen är Säffle-Tidningen och Nya Wermlands-Tidningen.

Huggenäs församling är unik i det avseendet att den saknar egen kyrka. Sedan 1842 är nämligen Huggenäs socken genom kungligt brev i kyrkligt avseende förenad med Södra Ny. Timret från Huggenäs kyrka finns emellertid kvar i det skolhus, som numera står på gamla kyrkans plats, och 1956 reste man här en klockstapel för att få klockringning, då predikningar hålles i skolsalen eller då de i socknen döda körs förbi till kyrkogården i Södra Ny.

Huggenäs hade en träkyrka, som varit jämnåldrig med dem i Södra Råda och Hammarö, skriver Djurklou i sina antikvariska anteckningar från 1867. Det omtalas också, att det funnits runmärkta stockar i kyrkan. Allt talar för att det varit fråga om en gammal byggnad, och möjligen har den flyttats från Uggleberg till Kyrketorp. I ett protokoll från 1779 heter det, att man vid undersökning av skador på kyrkans södra vägg funnit, att denna genom

en gammal igensatt dörr och i senare tid upphugget fönster ej ägde mer än en enda stock, som sammanband hela väggen. Korpartiet utgjordes av en alkovliknande utbyggnad, fönstren var små, och såväl i västra som södra gaveln hade kyrkovinden öppna gluggar. Enligt 1739 års inventarium var altartavlan så gjord, att den kunde igenslutas och fördubblas. Det var sålunda ett altarskåp. Kyrkan var i dåligt skick. Redan vid prostvisitation 1727 hade fråga väckts om nytt kyrkbygge, och en insamling av medel påbörjades även. Man fann saken alltför dyrbar och utförde i stället smärre reparationer vid olika tillfällen. År 1779 var kyrkan illa förfallen. Södra långsyllen hade glidit av grundstenen och dragit flera varv av timret med sig. Östra syllen hade också glidit av sin tomtsten. På 12 år hade stockarna glidit ungefär en aln isär.

Man tyckte fortfarande att ett nytt kyrkbygge var alltför dyrbart och att det vore bättre dela upp församlingen på de kringliggande socknarna. Efter närmare betänkande fann man det dock svårt att lämna kyrkan och kyrkogården, där fäderna hade sina viloplatser. Mäster Sven Hertz fick i uppdraga att undersöka, vad som kunde göras, och han kom 1798 med ritning till ny kyrka. Kostnadsförslaget löd på 1.521 rdr. Man kunde dock inte enas om bygget. Kyrkobyggnad skulle vara detsamma som att få gå från sina hemman, menade några.

I maj 1824 kom domkapitlets förslag om kyrkans nedläggande. Stämman ville emellertid ha tid för begrundan. Övriga socknar ansåg det bäst, om Huggenäs "ginge ut". Men sockenborna syntes bli allt kärare i sin kyrka och sin socken. Detta framträdde särskilt hos allmogen, som menade sig ensam bygga kyrka, om inte de övriga ville vara med. Här var inte frågan om kyrkan var för liten eller för trång, utan det gällde en lönerogering för prästerna, sade bönderna och menade, att en sådan kunde ske med bibehållande av kyrkan.

Saken låg emellertid illa till för Huggenäsborna. Det fanns bara två alternativ att välja mellan, och enligt bägge skulle kyrkan bort. Att det gällde

lönereglering för prästerna var riktigt. Det gällde antingen att radera kyrkan, så att lönereglering kunde ske, eller indraga en prästtjänst, då kyrkan till följd därav skulle raderas. Ett skarpt nej blev svaret på kyrkoherde P. A. Lindbergs fråga, om Huggenäs ville radera sin kyrka. Ägarna på Uggleberg och Bredene förklarade sig vilja delta i den gamla kyrkans reparation. På fråga om man ville kalla sockenadjunkt efter den nu avgående, svarades nej från By, Bro och Södra Ny, medan sockenborna teg eller svarade ja. Kyrkoherden höll ett allvarligt tal till sockenfolket och tadelade dem för, att de så kunde låta sig "hänföras av fördomar och gamla vanor". Det var inte fråga om någon ny sak, ty redan för 60 år sedan hade sockenborna förklarat, att kyrkan var så dålig, att de riskerade liv och lem vid besök där. På sekler skulle ej komma så lämpligt tillfälle som detta för en reglering, ty såväl första komministaturen som sockenadjunktsyslan är lediga. Det vore lätt att hos k. m:t begära andre komministerns flyttning till första komministaturen, "den han genom åtta års mödor, växande fattigdom, svagaste lön och det uslaste boställe förtjänt". Huggenäs ligger mitt i pastoratet, och däromkring är tre kyrkor, varför ingen får längre kyrkväg än en halvmil. Huggenäs borde medverka till denna nyttiga förändring. Socken är skoglös och saknar sten för ny kyrka. Den nuvarande är för trång, då befolkningen är 700 och kyrkan rymmer endast 150.

Resultatet blev att man skulle vända sig till k. m:t för att få regleringen genomförd mot sockenfolkets vilja. Den 4 okt. 1829 kom kungligt brev på att By pastorats prästlöner skulle regleras, och Huggenäs hade inget annat att göra än finna sig i sitt öde och bli utan kyrka. Emellertid ville hela socknen söka uppgörelse med Södra Ny om att få ansluta sig till kyrkan där hellre än att fördelas på de tre angränsande socknarna i pastoratet. På sockenstämma den 18 mars 1832 i Södra Ny förelåg ansökan om anslutningen, och denna bifölls. Huggenäsborna skulle emellertid bygga läktare i Södra Ny för sin egen del och dessutom två bänkar på vardera sidan i koret. Huggenäs kyrkklockor skulle också

överlämnas till Södra Ny. Den 27 okt. utfärdades kungligt brev på överenskommelsen mellan de båda socknarna, men Huggenäs fick 10 år på sig att ordna saken. Den 27 okt. 1842 lades kyrkan öde, och den såldes den 13 dec. samma år till lagman A. Örtendahl på Bredene. En minnessten på platsen har en text, som säger, att kyrkan "raserades" 1842, vilket dock inte är bokstavligt sant, såsom framgår av historiken om skolan litet längre fram i texten.

Den frikyrkliga rörelsen fick tidigt fotfäste i socknen. En diakonissa, Emma Hjärner, började redan på 1860-talet med söndagsskola på Ljungmon i Gösta, och bland de tidigaste predikanterna nämnes Johannes Andersson, den s.k. Fjellstedts-Johannes, som redan på 1850-talet började med sin förkunnelse. Huggenäs missionsförsamling, ansluten till Missionsförbundet, bildades 1885, och den byggde sitt missionshus i Hög. Medlemsantalet håller sig omkring ett 20-tal.

Huggenäs och Södra Ny hade kyrka tillsammans, och när det blev aktuellt att inrätta fasta skolhus, hade man också till en början ett visst samarbete. Det blev så föreskrivet, att i varje socken skulle finnas åtminstone ett skolhus. Södra Ny hade dock redan saken ganska väl ordnad, men Huggenäs hade ingen riktig skollokal. Lagman Örtendahl hade köpt kyrkan på auktion, men han hade inte rivit ner den. I juni 1846 skrev kapten A. J. Uggle på Uggleberg ett brev till sockenstämman och föreslog, att församlingen skulle köpa kyrkan och inreda den till skollokal, eller som det hette i brevet, man borde "genom ändamålsenliga åtgärder sätta denna för fäderna heliga tempelbyggnad i sådant skick, att den redan nästa år gagnas till åsyftat ändamål: Barnens och kommande släkters undervisning". Stämman ansåg förslaget gott och köpte byggnaden, som därefter försågs med skiffertak och genomgick en ganska omfattande reparation. Den gjorde sin tjänst till 1871. Men redan i maj 1865 beslöts, att byggnaden skulle rivs ända till grunden men ånyo uppföras av samma timmer och på samma tomt.

I nov. 1878 beslöt de bägge församlingarna Södra Ny och Huggenäs att skiljas åt i skolhänseende. År 1882 beslöts tillbygga skolhuset med lärarbostad. År 1895 beslöt man sätta in kakelugn i skolsalen, och samma år infördes fortsättningsskola. Heltidsläsning infördes vårterminen 1921. Småskola hade man på två stationer, nämligen i Västra Uggelsäter och Hög. Först 1929 byggdes särskild lokal för småskolan såsom en vinkelbyggnad till folkskolhuset. Därmed indrogs småskolan i Västra Uggelsäter. Fortfarande är det skola i det gamla skolhuset, en avdelning för de två lägsta klasserna, enligt en nyorganisation av skolväsendet i norra Värmlandsnäs kommun.

Någon fattigvård var det inte i socknen under t.ex. 1600-talet. Man kunde dock komma ihåg fattiga med gåvor vid vissa tillfällen. År 1770 omtalar ett protokoll, att 9 fattiga i socknen fick polletter, som berättigade dem att gå omkring och tigga i socknen. År 1778 var det fråga om att bygga fattighus, men det synes inte ha blivit av. Baron Fleetwood på UGGLEBERG skänkte omkring 1790 havre till de fattiga, varav 11 skäppor utdelades. År 1816 beslöt man skänka något till de fattiga vid helgerna,

varvid givarnas namn skulle uppläsa från predikstolen. Åboarna i Östra Uggelsäter företog sig år 1822 en märklig gärning. De tog nämligen bort änkan Märta Torstensdotters stuga och blev därför kallade att svara inför sockenstämman. Stugan var förfallen och bristfällig samt eldfarlig, svarade de, och förband sig att hysa änkan i egna hus och ge henne samma rätt till spiseelden som varje annan husets medlem. Man byggde 1805 sockenmagasin, vari man inlämnade säd i godår för att uttagas under dåliga år eller för utdelning till de fattiga. När grannkommunen Bro byggde ålderdomshem 1932, försäkrade sig socknen om att där få hyra plats för de vårdbehövande.

Huggenäs ingick i Värmlandsnäs storkommun, när denna bildades 1 jan. 1952.

Av de föreningar, som är i verksamhet i socknen, kan särskilt nämnas bygdegårdsföreningen, som har en utmärkt bygdegård i Västra Uggelsäter, och kyrkliga arbetskreten, som skänkt medel till Huggenäs kapellstiftelse, vilken 1956 uppförde klockstapel på den gamla kyrkplatsen.

Soldatrotar i Huggenäs

Då två uppgifter anges åtskilda av snedstreck, menas att det förra gäller Närke-Värmlands Regemente, och det senare Värmlands Regemente som utbröts 1814. Ändringen av soldatnamn sammanföll inte alltid med denna utbrytning.

Hörde till Näs kompani				
Hemman	Torp	Nummer	Soldatnamn	Anmärkingar
Bredene				Säteri
Enarsval	Göserud	110/44	Gös/Gösman	Senare nr 39 Namn även Björk Rotens namn: Göstatorp
Galtane				Jämte Kvarntorp i S Ny och Kyrketorp, hjälprote till Enarsval
Gösta				Posthemman
Göstakrog				Gästgiveri
Göstatorp				Se Enarsval
Hög N	Högerud	108/46	Högberg/Hög	Senare nr 38 Namn även Haglund
Hög S	Högfälterud	109/41	Högfelt	
Karlslund				Rå och rör till Tolerud
Kocklanda S				Officersboställe för fanjunkare
Kyrketorp				Jämte Kvarntorp i S Ny och Galtane, hjälprote till Enarsval
Skåperud	Hagalund, Skotterud	107/43	Skåperud/Edman	Namn före 1814 även Skåpfält Senare även Skott
Svinstad				Se Karlslund
Tolerud				Säteri
Toverud				Jämte Kilerud i Kila, hjelprote till Bänterud i Kila
Uggelsäter V	Bergerud	60/40	Uggelberg/Berg	
Uggelsäter Ö	Grenerud, Hildelund	59/48	Uggelkvist/Gren	Senare nr 42 och 40
Uggleberg				Säteri

Grundforskning: Gunnar Jonsson, Säffle

Orter i Huggenäs

- binamn
- * försvunnet

stavning enligt jordeboken

Namn	Binamn	Mantal	Jordnatur	RT90 x	RT90 y
Bredene		2	sä	6560400	1340270
Byn-	Uggleberg	1	sä	6557720	1341000
Enarsval	Göstatorp-	1/4	sk	6563320	1339190
Galtane		1/4	fr	6558800	1341890
Gösta		1	sk	6561780	1338900
Göstakrog	Rastetorpet-	Torp	sk	6562780	1337950
Göstatorp-	Enarsval	1/4	sk	6563320	1339190
Huggenäs		Socken		6560970	1339860
Hög N		1	sk	6560900	1339440
Hög S		1	sk	6560570	1339380
Karlslund	Svinstad-	1/4	fr	6559620	1341630
Kocklanda S		1	kr	6562690	1339520
Kyrketorp		1/3	fr	6560980	1339860
Rastetorpet-	Göstakrog	Torp	sk	6562780	1337950
Skåperud		1	sk	6561500	1340600
Svinstad-	Karlslund	1/4	fr	6559620	1341630
Tolerud		1/2	fr	6557660	1342830
Toverud		1/2	fr	6562160	1340370
Uggelsäter V		1	sk	6558280	1340700
Uggelsäter Ö		1	sk	6557480	1341800
Uggleberg	Byn-	1	sä	6557720	1341000
Åtorp-	Enarsval	1/4	sk	6563320	1339190

Ortnamnen i Huggenäs

Källa: Sveriges ortnamn - Ortnamnen i Värmlands län

1 Bredene

Brene, 2 fr (sät.). - bredhene 1446 dipl. - Bredene 1540 **1877**, Bred(h)enne 1542 1723, Brenne 1551, Breenne 1572, Brene 1600 jb. - Bredene 1540 Skjb s. 5 1546 tl, Breene 1556 1600 tl, Bredane 1666 db. ~ Ä. jbr domkyrkokohmn (präste) 2 mtl (1568-71 i Bro sn). Namnet är väl en urspr. sammansättning **Bredhvini*, där s. led. är *-vini*, biform till *vin* 'betesmark'.

1 Enarsval

1/4 sk. - Enarsuadh el. Jöstatorph 1624, Giöstatorp 1633 1723, Gjöstatorp 1825 1877, Enarsval **1917** jb. - Åtorp el. Eners Wadh, Torpet Eners Waadh 1642 db, Enerswadh, Jöstatorp 1649 db (två olika lägenheter), Enarssvaa 1629 tl, -wadh 1647 lh, Enarsva 1663 db; Göstatorp el. Enarsvad 1780t. lh, G. el. Enarswahl 1790t. lh, Enarswad el. G. 1775 kb, Göstatorp ek bek GS. ~ Första g. jb 1624, skattehmn 1/4 mtl. S. led. i namnet E. är urspr. *vad* 'vadställe', senare, av oviss anledning, ersatt av *val*. Ligger nära Broälven och är urspr. anlagt på *Gösta* bys allmänning (db 1642).

1 Galtane

1/4 fr. - Galltetand 1568, Galttethann 1572, Galtetan 1576, -tagen(n) 1581 1585, Galtagenn 1590, -tagin 1600, -te 1610, -tan 1621 1715, Galtan 1725, Galtane **1877** jb. - Gaaltataa 1556 tl, Galtan 1564 tl, -taan 1600 tl, Gaaltan 1572 tl, Galltan 1629 tl, Galtene 1640 db, Galtane 1654 db, Galtarne 1698 lh. ~ Första g. jb 1568, frälsetorp, senare hmn 1/4 mtl. F. led. är väl gen. av det i fsv. vanliga mansn. *Galte*. S. led. är best. form i dat. (äldst även i nom.?) av fsv. *taka* 'intaga'.

1 Gösta

1 sk.- (i) Iutzsstadom 1414 SDns 2 s. 786, Jwstade 1503 N. o. H. II s. 71, Justadhe, Jwsta 1535 fogderäk. - Justa 1540 1610, Jus(s)tad(h) 1546 1585, Jwstade 1568, Justadt 1600, Jöösta 1621, Giöstad(h) 1633 1725, Gjösta 1825 1877, Gösta **1916** jb. - Jwstada 1546 tl, Jösta 1556 tl 1632 db, Iöstadh, Iönstadh 1600 tl, Gösta 1629 tl 1633 db 1770t. 1854 lh 1775 kb 1808 Hln ek bek GS, G(i)östaf 1623 värml. db, Jösten 1633 db, Juusta 1603 värml. db, Justa 1634 db, Justadh 1641 db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. är väl urspr. gen. av det föga vanliga fsv. mansn. *Iut*, s. led. pl. av *stad* 'bostad'.

1 Göstakrog

Jordlägenhet, torp sk. - Gustafkrough 1694, GiöstaKrog 1715, -kroug 1725, Gjöstakrog 1825 1877, Göstakrog **1916** jb. - Kroghen widh Rastetorp i Huggenäs Sochn 1646 db, Jöstadh Krogh 1648 db, thet nyia Torpet på Rastan 1656 db, Nybygget på Rastan, som är förordnat och bebyggt till Kroogh 1656 db, Jöstekrogen 1659 db, Göstakrog 1770t. 1854 lh 1808 Hln ek bek GS, Göstafskrog 1783 lkk, Gustafskrog 1773 Marelius 1842 Bn s. 204. ~ Första g. jb 1694, skattetorp. Har varit gästgiveri. Kroghen inrättades på *Gösta* gårds ägor enligt K. M:ts befallning om krogens upprättande. På häradsting 2/10 1646 tillsades allmogen att forsla fram timmer till dess byggnad, och 5/8 1648 var den så till vida färdig, att ting då första gången hölls där. Till byggnaden kontribuerade Näs hds allmoge med timmer och Nordmarks hds med pengar till annat material och till arbetslöner. F. led. i namnet *Rastetorp* är best. form av fsv. *rast* f. 'väglängd som man kan gå utan att rasta'.

Huggenäs

Huggnässocken. Socknen är annex till By och har - jämlikt k. br. 27/11 1832 - sedan 1842 gemensam kyrka med S. Ny. Den gamla kyrkan låg på Kyrketorps ägor på platsen för det nuvarande skolhuset, som är byggt av timmer från kyrkan.

F. led. är väl liksom i det no. *Hoggenes* (se Rygh, NG I s. 345) *hugg* i den gamla bet. 'skogshygge'. Namnet åsyftar väl ett *näs*, varpå gården Uggleberg (förr kallad *Byn*) legat, medan Uggelsätersmossen ännu var en sjö.

Namnformer före 1540: hugganäs sokn

1423 dipl, (i) hvvggenesse 1446 dipl,

Huggenes soken 1503 N. o. H. II s. 71.

Jordeboksformer fr. o. m. 1540: Huggenäs S. 1540 **1877**, Hugenæs S. 1542 1550, Hugnas S. 1590.

Övriga namnformer: Hwgganess 1540 Skjb s. 173 1546 tl.

Hög

- Högh 1350 SD VI s. 163. - Hög o. d. 1540-**1877**, Hög 1543, Höge 1551, Höögenn 1568 jb. - Högen 1662 db. ~ Sedan 1540 upptas två gårdar. Dessa ligga vid smärre höjder.

1 Norra (H.) (Norra) Hög 1 sk. - N. H. 1660 1686, N^a H. 1715, Norra H. 1723, H. Norra 1825 **1877** jb. ~ Ä. jbr kyrkohmn (präste) 1 mtl, senare krono (1568 i Bro sn).

2 Södra (H.) (Södra) Hög 1 sk. - S. H. 1660 1686, S^a H. 1715, Söd H. 1725, H. Södra 1825 **1877** jb. ~ Ä. jbr kyrkohmn (präste) 1 mtl, senare krono (1568 i Bro sn). Har nr 1 i jb 1877.

1 Karlslund

1/4 fr (rå och rör). Binamn: **Svinstane**. - Swinskindztörp 1568, Suinskiinstann 1572, Suenskinstan 1576, Suinskinstagen(n) 1581 1590, Swinskintagen 1585, Suinschinstann 1600, Sudeskiötan 1610, Swynstad(h) 1621 1725, Swinstad(h) 1633 1715, Swinstan 1660, Swinstad el. Carlslund 1825, Svinstad el. Carlslund 1877, Karlslund **1918** jb. - Suinskinsta 1564 tl, -tagen 1581 tl, -tan 1590 tl, Suiskinzsta 1572 tl, Suinskintaan 1600 tl, Swinstatorp 1640 db, Swinstan 1657 db, Swinsta 1673 db 1698 lh, Svinstane 1775 kb, Carlslund el. Swenstane b. 1800t. lh, Karlslund el. Svinstad bek, Carlslund 1808 Hln 1842 Bn s. 198 1840t. lh, Karlslund ek GS. ~ Första g. jb 1568, kyrkotorp, sedermera hmn 1/4 mtl. I det äldre, numera föga brukliga namnet *Svinstane* är f. led. urspr. gen. av *svinskinn*, kanske som benämning på en skog (jfr *Svinskinnnet* som namn på en skog i Börje sn Uppsala l. och gårdnamnet *Svinskinn* i Näsby sn Örebro l. varom J. Sahlgren i Saga och sed 1942, s. 48); S. led. är best. form i dat. av fsv. *taka* 'intaga'. *Svinskinnstan(ne)* har förkortats till *Svinstan(ne)* och *Svinsta* (jfr *Gunta*, dial.uttal av *Gunnita* SOV VIII s. 16), varav i skrift genom missuppfattning *Svinstad*.

1 Kocklanda, Södra

1 kr. - Cokla . . . 1540, Koclanndha 1542, Koclannde 1543, Koclandh 1573, Kocklanda o. d. 1576-1621, S. Kochlanda 1633, S. Kocklanda 1660 1686, S^a Käcklanda 1715, Söd: Kocklanda 1725, Kocklanda Södra 1825 **1877** jb. - ?Koglanda 1540 Skjb 2. 5 1564 tl, ?Koclanda 1540 Skjb s. 172, Koklanda 1546 tl 1600 tl 1698 1770t. lh 1775 kb, -lanne 1629 tl, -landa 1629 db, Kogland 1572 tl, -landa 1590 tl. ~ Ä. jbr kyrkohmn (präste) 1 mtl, senare militieboställe. F. led. är till sin härledning obekant. S. led. är pl. av *land* i bet. 'terräng, företrädesvis odlad'. Benämningen *Södra* är given till skillnad från *Norra K.* i Bro sn.

1 Kyrketorp

1/3 fr. - Kyrckietörp 1568, Kircketårp 1572, Kyrkie- 1576, Kyrkio- 1581, Kyrketårp 1585, Kyr(c)kie- 1590 1715, Kiörkio- 1600, Kyrkiotorp 1610 1680, Kyrketorp 1825 **1877** jb. - Kyrkiotorp 1540 Skjb s. 173, -torpit 1600 tl, Kyrcketorpet 1643 db. ~ Första g. jb 1568, *kyrkotorp*, sedermera överfört till hmn (1/3 mtl). Jb 1585 upptas en kyrkoäng, 1586-1613 en äng under Gösta och 1614-1634 en äng, som brukas under Kyrketorp. Detta är säkerligen den del av hmnets nuvarande mark, som ligger invid Broälven närmast intill Gösta, och kanske just den äng *göstaängen*, som omnämnes i db 1673. Däremot synes det tvivelaktigt, om en i jb 1568-84 i Tvetas sn upptagen kyrkoäng avser samma jord.

1 Skåperud

1 sk. - Skopared 1414 SDns 2 s. 786, Skoberet, Skopperet 1503 N. o. H. II s. 71. - Skoperödhd 1540, Skopperud(h) 1542 1543, Skåpperudt 1550 1551, Skåperudh 1572 1686, Skarperudh 1590, Skåperud 1600 **1877** jb. - Skoppa^vd 1546 tl, Skåperid 1564 tl, -rud 1572 tl, rodh 1629 tl 1619 db, Skoperudh 1604 värml. db. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. F. led. antas av Lundgren-Brate, Personnamn, s. 232, innehålla ett fsv. mansn. *Skope* (bör vara *Skopi*), som är känt endast i detta och i ett annat sv. ortn. av samma form. Att dial.uttalet har slutet *å*, är visserligen i så fall egendomligt, men det kan förklaras därigenom, att Näs hds dialekter äro stadda i upplösning, mer än något annat värmländskt hds.

1 Tolerud

1/2 fr. - thordarydh 1423 dipl. - Tord^vdh 1540, Torderwd 1568, Torrud(h) 1542 1543, Torrudt(t) 1546 1551, Torwdh 1568, Thorud 1572, Tollerudh 1573, Tolerudh 1576 1660, Tolrud(h) 1590 1600, Tollerudh 1610 1686, Tohlerud 1715 1725, Tolerud 1825 **1877** jb. - Toolryd 1556 tl, -rydh 1564 tl, Tolerodh 1629 tl, -röd 1647 lh. ~ Ä. jbr frälsetorp (1542-51 i Bro sn), sedermera frälsehmn 1/2 mtl. 1568-73 upptas dels ett frälsehmn 1 mtl i Bro sn, dels ett frälsetorp i Huggenäs sn. F. led. är urspr. fsv. gen. *Thordba(r)* av mansn. *Tord*. S. led. är *rud* 'röjning'. Utbytet av det i f. led. ur fsv. *rdh* en gång utvecklade "tjocka" / mot "tunt" / visar sig även i namnen *Tolerud* i Ölseruds sn och *Tolerud* i Angereds sn Vättle hd Älvsborgs l. (se SOÄ XIII s. 16).

1 Toverud

1/2 fr. - Toffwerwdh 1568, Toffuerud 1572, Tof(f)uerudh 1576 1621, Tof(f)werud(h) 1585 1633 1725, Torffwerudh 1660, Tofverud 1825 **1877** jb. - Däffueröd 1647 lh, Towerö 1671 db. ~ Första g. jb 1568, kyrkotorp, sedermera hmn 1/2 mtl. F. led. är gen. av fsv. mansn. *Tove* eller kvinnon. *Tova*, s. led. är *rud* 'röjning'.

Uggelsäter

- Ugglusäter, Vglusätir 1350 SD 6 s. 163, Wgel-, Vgel-, Ogelsetther 1503 N. o. H. II s. 71, 74, 93, 94. - Vgglesätt' 1540, Wglebörl 1542, -sett(h)er 1542 1581, Hwgge Sätter 1568, Wgle- 1590, Vglesätter 1600 1621, Vgleseter, -säter 1633, Vgglesätter 1610, Uggel(s)säter 1660, Vgglesätter 1680, Wggelsätte', -setter 1585, Uggelsätter 1686 1725, Uggelsäter 1825 **1877** jb. - Vglasett' 1546, Ugloset' 1602 värml. db, Hugelsäter(s ägor) 1641 db. ~ Sedan jb 1540 upptas två gårdar. F. led. är fsv. gen. av ordet *uggla*, möjligen använt som tillnamn.

1 Västra (U.) 1 sk. - Vestre Ogelsetther, Wgelsetther 1503 N. o. H. II s. 71, 74. - Westre W. 1572, Westre V. 1600, Wester V. 1610, Wästra V. 1725, U. Wästra 1825, U. Westra 1877, U. Västra **1916** jb. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl. - En hemmansdel heter **Ask**.

1 Östra (U.) 1 sk. - Ostre Vgelsetther, Ogelsetther 1503 N. o. H. II s. 71, 74. - Östre W. 1572 1585, Östre V. 1600, Öster V. 1610, Östra V. 1725, U. Östra 1825 **1877** jb. ~ Ä. jbr skattehmn 1 mtl (1581 samt 1590-1600 i S. Ny sn).

1 Uggleberg

1 fr (sät.). - Byn 1540, Bynn 1542 1633, Binn 1546, Prestegården Binn 1551, Bÿen(n) 1568 1680, Bÿÿn 1686, Bÿn el. Vggleberg 1715, Byn el. Uggleberg 1725 1877, Uggleberg **1918** jb. - Huggenäs bÿÿn 1645 db, Böön 1645 db, Kyrkobyn 1779 Fw s. 773, Uggleberg 1741 Tdr s. 204 1779 Fw s. 877 1783 lkk ek GS, Ugleberg 1808 Hln. ~ Ä. jbr kyrkohmn (präste) 1 mtl. Hette ursprungligen *Byn*. Namnet U. är givet efter ägare med familjenamnet *Uggla*.